

moeten dialogen aangaan met de mensen en niet een pakket afleveren waarvan de mensen denken: okay, dat is niet slecht geweest.

De Keersmaeker: Die dialoog probeer je op alle mogelijke manieren en als dat mislukt, ben je daar ongelukkig om.

Souffleurs

Etcetera: In De Vere spelen jullie samen met verschillende generaties van acteurs. Leren jullie daarvan of mag je dat onderscheid nooit maken?

Vercruyssen: Je merkt dat elke generatie iets meebrengt, die van Jan Joris Lamers, die van Willy Thomas, wijzelf ook, maar om dat nu in het frame van de generaties te plaatsen...

De Keersmaeker: Julien Schoenaerts vertegenwoordigt evenmin zijn generatie. Er moeten raakpunten zijn, je moet met elkaar een gesprek kunnen voeren en iemand als Julien is daar absoluut toe bereid. Hij heeft niets van: het is voor mij zo en zo en jullie zijn jonge snaken. We hebben het bij de voorbereiding van *Gewoon ingewikkeld* heel lang gehad over die dialoog met het publiek, over het niet 'spelen' van een oude man die zich in zijn kamer opsluit, wat de meeste mensen er toch het liefst willen in zien: Julien die fantastisch een oude man speelt. Julien beseft dat hoe meer je het publiek rechtstreeks met die tekst van Thomas Bernhard aanpakt, hoe meer werk hij daar mee had.

Vercruyssen: Wij kunnen nooit pretenderen dat wij iets zouden vertegenwoordigen dat nieuw is, dat nog niet uitgevonden is. Het is dus een leerproces maar dan niet in leeftijdscategorieën of in generaties ingedeeld. Want je kunt even goed zeggen dat Jerom Verten (de auteur van *Slissen en Cesar*, nvdr) even ver of nog verder ging dan wij. Nu spelen wij een repertoire op de manier dat het heel vroeger werd gespeeld: elke week een ander stuk. Terwijl ik mij nog heel goed herinner dat ik vijf jaar geleden in de les toneelgeschiedenis dacht: die zijn zot, je moet toch acht weken rustig, kalm... Die dingen draaien constant om en in elkaar... Het zijn zich omkerende evoluties.

De Keersmaeker: We spelen bij De Vere met souffleurs. Die staan in de coulissen of er komt iemand op het podium souffleren. Je hanteert dat ook anders. Het moet niet meer verborgen worden als iemand zijn tekst niet meer weet. Je neemt dat gegeven dus ook met het repertoire mee. Het komt altijd terug in een andere context. Je gebruikt dezelfde ingrediënten maar het wordt iets nieuws of iets anders, dat vind ik spannend. Discordia bouwt ook al jaren aan een repertoire van objecten, een verzameling van din-

gen die hun geschiedenis met zich meedragen. Dat is voor mij een verhaal op zich, dat erbij komt. In *Ivanov*, *Ernst*, *Gewoon ingewikkeld* gebruiken we telkens hetzelfde doek. Dat is geschiedenis, de geschiedenis van een doek dat zeventig of tachtig jaren oud is en nu in onze voorstellingen hangt. De geweren in *Ivanov* komen uit de Eerste Wereldoorlog. Dat zijn zaken waar je als speler 'in' staat. Naast een repertoire van teksten, een repertoire van objecten. Ik vind dat een mooie gedachte.

Vercruyssen: Ik heb daar weinig affiniteit mee.

De Keersmaeker: Maar jij hebt niets met decor in 't algemeen.

Vercruyssen: Ik vind decor niet echt relevant. Dat dat doek daar terug hangt, zegt mij maar weinig. Een voorstelling is voor mij: een speler met andere spelers en mensen.

De Keersmaeker: Het gaat erom dat we tot hiertoe onze decors altijd op de voddemarkt bijeen hebben gezocht en dat we er dus nog niet toe gekomen zijn stoelen of kasten te laten maken.

Vercruyssen: Daar ga ik mee akkoord. Als we iets kunnen houden, laten we het zeker niet nieuw maken.

Updaten

Etcetera: Je hebt daarnet je voorkeur uitgesproken voor teksten van voor de Tweede Wereldoorlog?

Vercruyssen: Zeker niet! Ik heb geen enkele voorkeur voor een periode.

De Keersmaeker: Nieuwe teksten, van b.v. Thomas Bernhard, zijn vaak heel bloot, naakt en direct, en daar hou ik dus ook van, naast dat bedekte van teksten van eind vorige eeuw. Gerardjan Rijnders heeft dat ook wel in sommige van zijn teksten, die bruutheid en die hardheid.

Vercruyssen: Ik denk dat je als mens een beperkt pakket hebt van dingen waar je het graag over hebt. Dat beperkt zich dan wellicht tot een aantal periodes. Voor mij is dat dan Shakespeare, Ibsen, Strindberg, Tsjechov, Büchner... Maar het is vooral levend en dat is plezant. Het is niet dood of bestoft of veilig of zo, dat heeft het allemaal niet. Het is de onveiligheid van die stukken die relevant is.

De Keersmaeker: Ik ben heel benieuwd naar het stuk dat Willy Thomas gaat schrijven: *De kluchtzangers*. We zullen dat samen uitbrengen.

Vercruyssen: Ik wil ook graag werken in dialoog met de schrijver. Niet om te doen wat de schrijver zou willen maar om in dialoog te gaan met hem. In de jaren dertig in Amerika was dat heel normaal, de tijd van

Eugène O'Neill, die auteurs kwamen naar de repetities kijken. Tsjechov deed dat ook.

Etcetera: Jan Joris Lamers, Gerardjan Rijnders en Hans Croiset stelden in een gesprek in De Gids dat er op dit moment eigenlijk geen repertoiretheater is, zeker niet zoals dat in Duitsland bestaat, waar voorstellingen op het repertoire blijven en waar je een belangrijke tekst kan zien bij het ene gezelschap en daarnaast in een soort commentaar-enscenering bij een ander gezelschap.

Vercruyssen: Ik denk dat de herdefiniëring van een aantal termen aan de orde is. Bij voorbeeld: repertoiretheater. Wat betekent dat nu, in 1993? Wat is een 'gewone' encensering? Worden die eigenlijk nog gemaakt?

Etcetera: Er bestaat toch zoiets als een opvoeringsgeschiedenis. Hamlet is al zoveel keren gelezen, ergens draag je toch iets mee van al die interpretaties?

Vercruyssen: Ja, maar je hebt ze niet gezien.

Etcetera: Maar je hebt erover gelezen.

Vercruyssen: Ik relativeer gewoon mijn eigen kennis ten aanzien van dat gegeven. Mijn wetenschappelijke kennis van de toneelgeschiedenis reikt gewoon niet zo ver.

De Keersmaeker: Toen we bij schoolvoorstellingen gingen spreken in de klassen, vroegen we: wat is toneel voor jullie? Je staat verbaasd over wat die leerlingen in hun kop meedragen over wat theater is, ook al hebben ze in hun leven misschien nog nooit theater gezien. Hoe ze zich dat voorstellen, hoe dat dus meekomt vanuit hun verleden, hun opvoeding. En na *Ernst* of *Ivanov* zijn ze verbaasd: ik wist niet dat dat ook theater is!

Vercruyssen: De ouders 'plastroniseren' dat medium. Wat wij doen is 'updaten', mensen die nog een oude conceptie hebben van theater 'updaten' over hoe wij daar nu tegenaan kijken. Onze enige verdienste is dat we Tsjechov ontstoffen voor tachtig mensen. Niet dat wij dat knap gespeeld hebben maar dat ze tenminste al weten dat Tsjechov niet zo een hoop stof is, dat hij gewoon een mens is.

Marianne Van Kerkhoven

Erwin Jans